

Entrevista a Josep M. Espinàs

El seny poc assenyat

En aquesta entrevista Josep M. Espinàs parla de *La campana*, una editorial amb èxit, creada per ell i Isabel Martí i de la seva obra completa. Però Espinàs també ens explica com és ell, un home poc assenyat que ha esdevingut símbol del seny.

L Espinàs m'acompanya a la porta i em dona les gràcies amb la seva cortesia habitual, quasi intrínseca. Baixo l'ascensor pensant que aquest home alt, de cabell blanc enclenxinat, de físic i tarannà britànic continua tenint alguna cosa de desconegut, de misteri. Això sí, un misteri sense excessives turbulències, un misteri pulcre com ell mateix.

Però és que Espinàs, un dels intel·lectuals més importants i que marca més línia en el país, és vitalment el que no simbolitza. És modern, no en va ha treballat tota la vida i encara treballa en una agència de publicitat, i no és defensor de cap modernitat. Ha passat dels seixanta i el seu públic cada vegada és més jove. S'ha distingit per convertir en èxit iniciatives poc predisposades a triomfar en un país on tot és impossible que surti bé i a compte. És, en definitiva, el seny poc assenyat que per una curiosa reacció química encara massa gent el neutralitza com a seny a seques.

—¿Tot el que toca ho converteix en or?

—En or no, perquè això voldria dir que he tocat poques coses i a la vida n'he tocat bastants.

—¿I, en èxit?

—Els conceptes d'or i èxit en la vida són relatius, evidentment. Èxit sí, en el sentit que m'han sortit bé coses que he fet, encara que no les hagi convertit en or. El resultat és que no em queixo de la meua feina.

—L'editorial *La campana* seria un exemple d'aquest èxit. Tots els editors preocupats per fer narrativa, per vendre més i vostè va i fa una editorial sense narrativa i resulta que ven molt.

—Això és veritat. És una característica curiosa. Quan va sortir l'editorial *La*

campana em sembla que no hi havia cap editorial d'aquest país que no fes ficció. La novel·la si l'encertes és el llibre que et permet vendre molts exemplars. Ara, per desgràcia, el llibre que no és literatura de ficció i que és la base de la literatura a Europa, aquí, per les raons que sigui, té poca sortida. Entrar en aquest terreny és dur perquè no jugues amb el corrent a favor dels mitjans de comunicació, que van sempre a favor de la ficció.

—Però, en canvi, *La campana* ven.

—Sí. Hem tingut l'encert o la sort de trobar uns quants llibres que funcionen. Si hem publicat trenta set llibres, dic la xifra de memòria, potser hem fet cent cinquanta edicions, que vol dir una mitjana de tres edicions per llibre. Des d'aquest punt de vista n'estem contents. Però és que el plantejament de *La campana* és bastant raonable. És fer pocs llibres a l'any i intentar-los triar. Això permet preocupar-te més de cada llibre, no som una fàbrica de fer un llibre cada dos dies. L'Isabel Martí i jo ens els llegim, els comentem, els discutim, els analitzem. Si fas dotze llibres a l'any hi ha temps per a fer-ho. És un tipus d'editorial d'una altra mena.

—¿Sap que és l'enveja dels editors?

—¿El què?

—Vostè

—Jo, ¿per què?

—Per *La campana*.

—No m'ho crec, en absolut. S'equivoquen. Bé, ens afalaga molt, però hi ha editorials d'un gruix molt important. Nosaltres hem construït això amb un gran esforç personal, sense inversió prèvia, per tant, capitalitzant l'esforç. No hi hem posat diners, només hi hem treballat. Això significa que t'hi passes moltes d'hores i que fas esforços. Nosaltres tenim possibilitats limitades, però, tam-

bé, els nostres problemes són petits. Si m'envegen és que volen treballar encara molt més del que treballen.

—¿*La campana* de qui és?

—En diuen l'editorial de l'Espinàs però jo sóc un soci minoritari i un treballador. Jo no sóc ni el director literari de l'editorial. De fet l'editorial la portem Isabel Martí i jo. I la gent, a vegades diu que l'Isabel Martí ajuda l'Espinàs perquè jo sóc més vell i perquè sóc home i el masclisme ho fa veure així. En aquest cas no és així i això també és una característica que cal tenir en compte.

—¿*Els socis són molts?*

—De fet l'editorial la duem tots dos. Som dos amb unes petites aportacions. Això és una societat limitada i l'Isabel Martí n'és l'administradora general. És la persona que està tot el dia responsabilitzant-se de l'editorial, cosa que jo no faig.

—¿*Editar la seva pròpia obra ha estat una decisió econòmica? ¿Ha estat una decisió complicada?*

—Ha estat complicada perquè durant tres anys he dit que no. Això ho explico en el pròleg de les *Obres Completes*. Fa més de tres anys que Isabel Martí em deia que havíem de fer l'obra completa. La idea no és meua, després l'he acceptada i trobo que és raonable. Però m'ha costat molt arribar a estar-hi d'acord

—¿*I finalment per què hi està d'acord?*

—Penso que hi ha uns motius que ha anat donant-me l'Isabel Martí. Per exemple, jo he tractat molts gèneres diferents i aquesta divergència de camins pot desconcertar bastants lectors. Una altra raó seria que ara tinc la sort que els llibres de viatges a peu es venen molt. Però, en canvi, el lector nou, el d'ara, no sap on trobar les novel·les o els primers llibres de viatges.

No sempre és fàcil trobar-ho. Ordenar aquest material pot ser bo i aquesta pot ser la funció de la meua obra completa. Aquesta és la meua justificació. Però, amb una característica afegida que encara em salva més. No es tracta d'una simple recopilació de llibres de tipus museístic. Cada volum té un apèndix de textos inèdits que he escrit expressament on explico petits detalls de l'aparició de cada llibre. Això fa que cada volum sigui nou. Escriure aquests textos m'ajuda a pair l'obra completa.

—*Tothom sap que Espinàs és molt llegit. Ara que vostè és el seu propi editor ¿em podria dir quants llibres seus es venen cada l'any?*

—Han de ser bastants. Per exemple, d'*A peu per la Llitera*, que és l'últim que ha sortit, em sembla que se n'han venut uns 20.000 exemplars. És una xifra notable per a un llibre que no és una novel·la, que és d'una comarca que ningú sap on és i que precisament no explica el París-Dakar. Llavors l'*A peu per la Terra Alta* i *El nen de la plaça de Ballot* també es venen i encara continua venent-se *El teu nom és Olga*, llibre que ha passat dels quaranta mil exemplars.

—*No sé si serà possible, però m'agradaria saber com és l'Espinàs i què fa. Vostè ha dit alguna vegada que cada lector es crea un Espinàs a la seva mida. ¿Això li resulta incòmode?*

—Sí, resulta una mica incòmode però t'hi acostumes, és inevitable. Quan dius això suposo que vols dir...

—*Em refereixo al fet que de sobte un lector li diu "comunista" i un altre "xirucaire".*

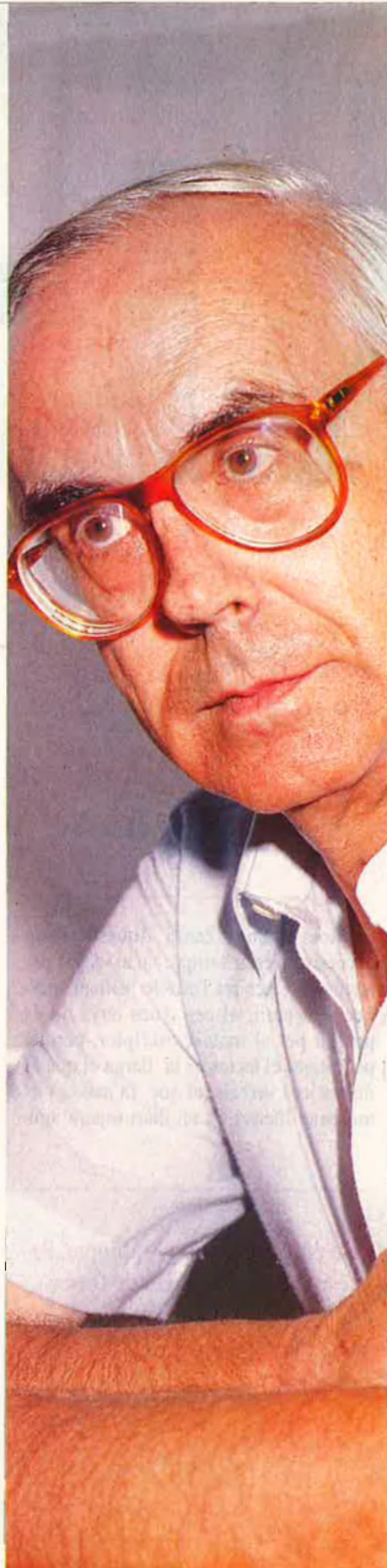
—M'ho han dit tot. El lector voldria que fossis el més semblant possible a ell. Afortunadament la diversitat de les persones fa que això sigui impossible. I, per tant, és lògic que hi hagi decepcions, que el lector senti com si li fessis una traïció personal. De totes maneres jo no he estat mai comunista ni he portat mai xiruques.

—*¿Ni per als seus viatges a peu?*

—No. Jo vaig amb unes espadnyes o unes sabates runner. Tampoc he tingut mai motxilla, jo no he estat mai excursionista.

—*Vostè representa per a molta gent d'aquest país el seny. Però vostè no és precisament un home de costums assenyats.*

—M'agrada molt que diguis això, per-

què m'ajuda a no haver-me de defensar d'aquesta qualificació permanent i exclusiva d'home de seny. No és que el refusi però no accepto que se m'hi vulgui lligar d'una manera especial.

No crec que aquest hagi estat el qualificatiu de la meua vida. ¿És assenyat escriure? Els assenyats fan una altra feina. ¿Escriure en català i fer novel·les és assenyat? No. I, després de fer novel·les, deixar de fer-ne, agafar una guitarra i sortir a l'escenari a cantar ¿és assenyat? Crec que no. Tot això que he fet no és assenyat en el sentit tradicional. Però a mi m'ha agradat això que has dit dels seus costums que no són assenyats. ¿Per què ho dius?

—*No sé cap secret, però, per exemple sé que a vostè li agrada el joc.*

—Es veritat que m'interessa molt el joc. Però fa més d'un any que no he anat a un casino. El joc m'agrada per a veure com un home s'enfronta amb un càlcul de probabilitats, com pots especular molt sobre el que passarà i el que no passarà. M'interessa molt la ruleta perquè és una màquina en què la llei dels grans nombres funciona d'una manera extraordinària. El joc me'l miro més com un desafiament mental.

—*¿Juga a nombres fixos?*

—No en sóc gaire partidari, no sóc d'aquesta mena de jugadors, d'apostar al quatre, a veure què passa, perquè és el dia del meu sant. M'interessa més estudiar les sèries de vermells i negres que surten, veure quines lleis hi ha i jugar en funció del meu joc mental.

—*També ha dit alguna vegada que li agradaria que existís una Santa Mandra.*

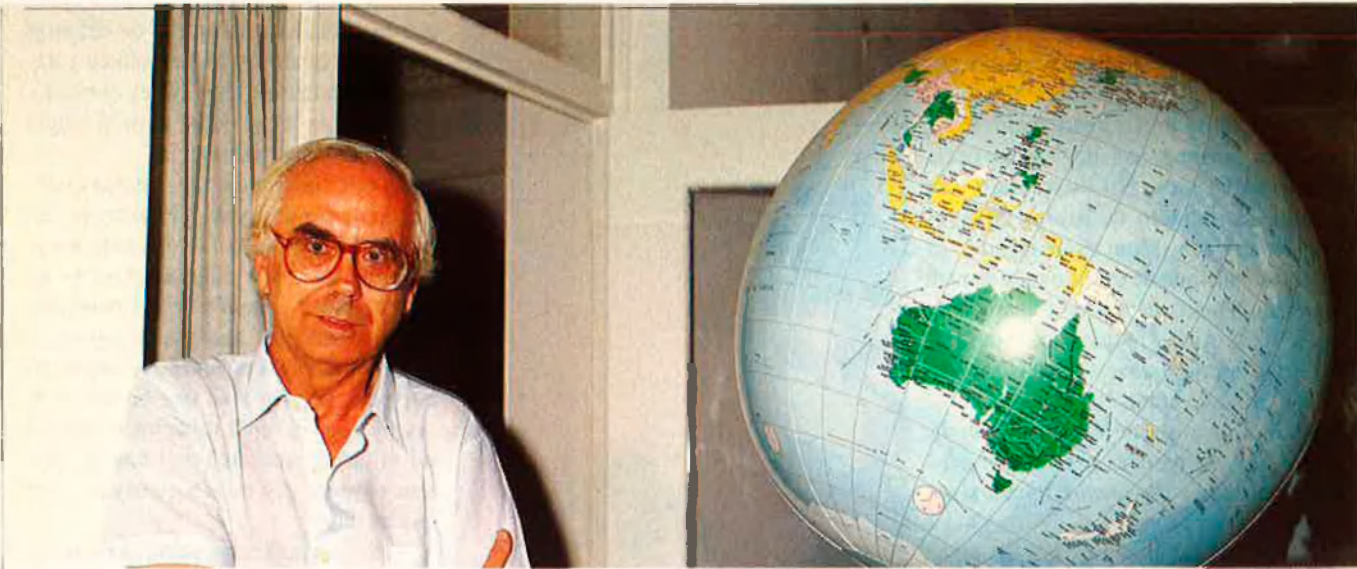
—No se'n parla, però penso que sí que existeix una Santa Mandra. Els pecats capitals són bastant discutibles. Eren pecats capitals potser per a altres èpoques. A la societat actual la mandra és una virtut, no un vici.

—*¿Vostè és mandrós?*

—Sóc un gran mandrós frustrat pel treball.

—*¿I això què vol dir? Vostè té tota la pinta de treballar perquè li ve de gust.*

— Això són les contradiccions humanes. La mandra és molt important. És a dir, el sentit d'entendre el temps com a ser vivent per ell mateix, com a company teu i veure com passa. Tenir una conversa amb el temps, això és la mandra. Jo faig moltes feines, una darrere

l'altra. Ara bé, sempre hi ha un moment que pares i dius: "durant tres minuts no faré res". Per a mi aquests tres minuts són com els quinze dies de vacances de molta gent.

—*¿Quina és la seva vida no assenyada cada dia?*

—No tinc assegurances, no tinc jubilació. Sóc una persona que sempre he tingut fe que me'n sortiria i he passat bastants moments a la vida just de diners. No he tingut sous mai ni cap seguretat de res. Potser hauria estat assenyat que jo hagués fet oposicions a notaries o a jutjats. Quan vaig començar a preocupar-me del món publicitari em van oferir un lloc molt important en una gran empresa amb un bon sou. Llavors jo tenia vint-i-cinc anys, aquella feina podia ser la seguretat de la meua vida. Vaig dir que no. Això no és assenyat des del punt de vista social.

En aquest sentit quan et diuen que ets molt assenyat, jo voldria fer aquesta distinció. Sóc molt assenyat, però no sé si és seny o intuïció. Hi ha un moment que jo dic: això ho faig encara que no tinc cap garantia que me'n sortiré. M'agrada fer una cosa nova. El gust del risc, de l'experiència, de la novetat. És com fer un viatge a peu, et trobes amb sorpreses a cada cantonada. Jo vull aquestes sorpreses.

—*Però estarà d'acord que sí que representa el seny.*

—Sí, a través del diari. Suposo que he procurat, en part per temperament i en part perquè no ho trobo bé, evitar l'exabrupte, l'agressivitat, el lluitament de frases brillants. Crec que això literàriament

"M'agrada fer una cosa nova. El gust del risc, de l'experiència, de la novetat".

i periodísticament cansa. Aquesta tensió excessiva d'estar sempre no assenyat per quedar bé, per fer l'article brillant, perquè se'n parli, al cap d'uns anys no és positiu per al mateix escriptor, perquè pot fatigar el lector. A la llarga el que fa massa jocs verbals, el que fa massa virtuosisme literari en un diari toparà amb

"He procurat evitar l'exabrupte, l'agressivitat, el lluitament de frases brillants. Crec que això literàriament fatiga".

fatiga, i fins i tot, la irritació dels lectors. Jo, per temperament, he mantingut una certa discreció en els temes, tot i no estar-me de dir algunes coses.

—*Miquel Dolç en un article deia que si s'ordenessin tots els seus articles en sortiria l'ideari dels Espinàs.*

—Una de les grans sorpreses que jo puc tenir és llegir aquests articles i veure què he dit. De totes maneres refuso la paraula ideari, prefereixo dir-ne visions.

—*¿Li fa mandra llegir-los?*

—Ho he fet amb les novel·les i he de reconèixer que em feia més mandra que els articles.

—*¿Per què?*

—No les havia rellegit, no me'n recordava de res. A molta gent se li fa extrany això que explico, però jo esborro tot el que he escrit i bastant el que he viscut. M'estreno cada dia. No sé de què parla l'article que he escrit per al diari d'avui. Això és una característica meua que m'ha permès llegir les novel·les com si no les hagués fet jo.

—*¿I què li ha sorprès més?*

—Les he trobades molt ben fetes, sobretot *La trampa*. M'he quedat molt parat llegint les crítiques, sobretot les crítiques que van aparèixer a Amèrica. No recordava la quarantena de crítiques que vaig rebre dels Estats Units quan allà es va traduir *Tots som iguals*. Hi havia una crítica del *New York Herald Tribune* a quatre columnes amb una foto meua a dues columnes; al *New York Times*, de dues columnes, i una al *Washington Post*, la *Revista Book of the month* va seleccionar el meu llibre entre dotze de tot el món.

—Tornarem a parlar de vostè. *¿Britànic o suís?*

—Britànic. Sóc admirador dels anglesos en certs aspectes socials. Els anglesos van inventar una cosa difícilíssima i molt incòmoda que és la casa de dos veïns. Penso que això explica molt la mentalitat anglesa. No vius sol, tens un veí amb qui t'has d'entendre i a qui has de tolerar. És un món interessant.

M'interessen els països menys verds, menys humits i menys civilitzats que Suïssa. M'interessa més el paisatge de secà, en què es conserva encara visible l'esforç de l'home sobre la terra i que pot desaparèixer en qualsevol moment.

—*¿Quines són les seves fidelitats?*

—Sembla que no gaires, perquè sempre vaig canviant. No goso a dir-me gaire fidel. No crec que aquesta sigui una característica gaire explícita en mi.

—*¿Quines coses l'irriten?*

—Ho he de pensar, i això ja vol dir alguna cosa. M'irriten els que s'irriten innecessàriament. M'irrita la crispació en el to, en el tracte de certes reunions. A mi que m'interessa això de la gastrono-

mia i m'agrada menjar bé m'irrita l'estafa, que et prenguin per ximple. Això és un exemple que es pot aplicar a altres camps. També, m'irrita la falta de la mínima cortesia.

—*¿Fins a quin punt es pot mentir?*

—Fins el punt que cadascú cregui convenient. Depèn de la funció que ha de fer la mentida. La mentida és perfectament lícita. Això és un problema de consciència i d'intel·ligència de cadascú. La mentida és una eina que s'ha de saber utilitzar com un martell i un clau. Ara, si fas mal a la gent amb un martell ja és una altra història.

—*Vostè diu sovint que és un home poc relacionat.*

—Poc relacionat amb el món literari, jo sóc bastant sociable, però no he tingut mai relacions amb la gent del meu gremi.

—*¿Per què?*

—Discutir de literatura i parlar-ne és una de les coses que menys m'interessen d'aquest món.

—*¿Passar-ho bé ha estat fonamental?*

—Ha estat bàsic.

—*Molt aviat sortirà el seu viatge a peu per l'Alt Maestrat, ¿que en destacaria?*

—Igual que els dos últims viatges a la Terra Alta i a la Llitera, aquest també és un paisatge de secà. He trobat més vivacitat en la gent. Com si fos veritat que els castellonencs de l'Alt Maestrat són diferents, he trobat més alegria vital, fins i tot en els pobles més petits, més modestos. Hi he vist més optimisme. El paisatge el vaig trobar magnífic, extraordinari. He trobat un poble abandonat bastant impressionant. He fet amics, que et queden gravats a dins. Anar a peu és molt diferent, és una experiència extraordinària.

—*¿Vostè és tant bona persona com sembla?*

—No, però no sóc mala persona. No maniobro, jo visc amb bastant higiene mental. Les bones persones no tenen crèdit en aquest país. Val més apuntar-te a dir que no.

Assumpció Maresma

Centre
Carles Salvador

CURSOS PER CORRESPONDÈNCIA

1. Llengua i Literatura:

- Curs d'Iniciació.
- Curs d'Iniciació (per a castellanoparlants).
- Curs Bàsic.
- Curs Progressiu de Llengua.
- Curs de Professorat.

2. País Valencià:

- Geografia i Història del País Valencià.

Matrícula oberta tot l'any, tret del mes d'agost. Per a més informació, adreceu-vos al

Centre Carles Salvador

Moratín, 15, 6a. 46002-València

SALA D'EXPOSICIONS DE LA FUNDACIÓ CAIXA DE PENSIONS

CARRER CORREUS 1 · 46002 VALENCIA TEL 351 14 35

Estrujenbank

Col·lecció 90-91

18 Gener - 10 Febrer

Laborables, d'11 a 2 i de 17 a 21 h.
Festius, d'11 a 2 h. matí
Dilluns matí, tancat.

FUNDACIÓ CAIXA DE PENSIONS